

INTRODUKTION TIL HABERMAS

Troels Nørager: *System og livsverden*. Habermas' konstruktion af det moderne, 298 s., Forlaget ANIS 1985.

I Danmark har den interesse, der de sidste 3-4 år har været om Habermas givet sig udslag i en del introduktioner og markeringer i forhold til det seneste problem-landskab i den habermas'ke teoriudvikling, - det, der udfoldedes i værket "Theorie des kommunikativen Handelns" og i diskussionerne i kølvandet på det. Og så Slagmark har vi bidraget hertil: overvejende i en konfrontation af Habermas med teorier om det såkaldte postmoderne. Det skete i nr. 1 - og nu igen i nærværende nr., efter at Habermas selv har bragt dette tema i focus for sine overvejelser med sin sidste bog (anmeldt andetsteds i dette nr.).

Karakteristisk for de fleste af disse danske behandlinger af Habermas har været, at de tendentielt har koncentreret sig om et enkelt aspekt af hans meget omfattende teoriprojekt, - eller om relationen til en enkelt teoritradition blandt de mange, som Habermas forholder sig til, - hvad enten det drejer sig om den venstre marxistiske tradition, en sprogteoretisk orienteret problematik eller diverse sociologiske paradigmer.

Det gode ved Nøragers bog er, at den giver grundig introduktion og overblik over alle disse områder såvel som deres sammenhæng, og først da kommer Habermas fuldtud til sin ret. Styrken ved den habermas'ke tænkning ligger jo bl.a. i dens kompleksitet, der alligevel - under ideen om den kommunikative handlen som en "forenende og altgennemtrængende magt" - sammenføjer sig til et sy-

stem, der hævder sig såvel ved sin indre konsistens og kohærens, som ved de kritiske afsæt der overalt tages fra andre teoridannelser og fra teoriehistorien generelt.

Derudover giver bogen en oversigt over den kritik, der er blevet rettet mod Habermas samt hans svar på en del af den. Mange af de kritikere, der optræder her, stiller ud fra forskellige tilgangsvinkler (- dels principielle vedrørende selve rationalitetsbegrebet, dels mere empiriske med udgangspunkt i delområderne æstetik, psykoanalyse og religion) spørgsmålet, om ikke Habermas, på trods af en række differentieringer - i lighed med det hegelske system - løser modernitetens rationalitetsproblematik for godt og ender i en reduktiv rationalistisk position. Habermas har imødekommet en del af kritikken vedrørende mere underordnede problemfelter, f.eks. at den æstetiske dømmekraft ikke kan reduceres til den underafdeling for æstetisk-ekspressiv rationalitet, som den tilkendes i den kommunikative handlens system.

Bogen gennemløber de centrale temaer fra "Theorie des kommunikativen Handelns" perspektiveret ud fra "Der philosophische Diskurs der Moderne" og dens profilering i forhold til en postmoderne position (diskussionen af fornuftsbegrebet står derfor centralt). Derimod er Habermas' tidligere produktion næsten ikke berørt. Nørager er langt hen ad vejen enig i intentionerne og de centrale teoretiske greb i det habermas'ke projekt, så fremstillingen anlægger ikke fundamentalt andre synsvinkler, omend der er kritiske markeringer på nogle punkter, specielt religionsbegrebet og religionskritikken.

I lighed med Habermas selv er Nørager meget teoriehistorisk perspektiverende. Grundlæggende tema er Habermas' kritik af den

såkaldte bevidsthedsfilosofi og dens monologiske subjekt-objekt-model, som tidligere har præget den kritiske teori (Habermas selv inklusive i mange henseender). I forlængelse heraf fremstilles svagheden ved produktionsparadigmet, historiefilosofiens og ideologikritikken indenfor den marxistiske tradition, og teorien om den kommunikative handlen formuleres som et overlegent paradigme såvel overfor marxismen som overfor sociologiens klassikere.

Spændingen i Habermas' teori, sådan som den præsenteres i bogen, står mellem teorien om den kommunikative handlens kvasi-transcendentale karakter på den ene side, og på den anden side bestræbelserne på at fastholde centrale resultater af Hegels historiske og konkrete omsætning af Kant og af den marxistiske transformation af transcendentalfilosofien. Denne spænding gør teorien problematisk, men kan også udnyttes kritisk i den centrale modstilling af system og livsverden. En række af den kritiske teoris traditionelle problemer præsenteres her i nye former, omend ikke nødvendigvis som løste. Sidst i bogen bringes der iøvrigt en oversættelse af slutkapitlet i "Theorie des kommunikativen Handelns" om opgaverne for en kritisk samfundsteori, hvor Habermas nyformulerer den tidlige kritiske teoris forskningsfelter og -program.

Hele bogen igennem er der gode sammenfatninger og perspektiveringer. Det er således en fortræffelig introduktionsbog om Habermas, hans teoriehistoriske baggrund samt den aktuelle diskussionssammenhæng, som han indgår i.

Kurt Jensen

